ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ - ਸਬਦ ੧੦੨

ਫਰੀਦਾ ਦਰੀਆਵੈ ਕੰਨ੍ਹੈ ਬਗੁਲਾ ਬੈਠਾ ਕੇਲ ਕਰੇ ॥

ਸਲੋਕ, ਸੇਖ ਫਰੀਦ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੧੩੮੩

ਫਰੀਦਾ ਦਰੀਆਵੈ ਕੰਨ੍ਹੈ ਬਗੁਲਾ ਬੈਠਾ ਕੇਲ ਕਰੇ ॥
ਕੇਲ ਕਰੇਦੇ ਹੰਝ ਨੋ ਅਚਿੰਤੇ ਬਾਜ ਪਏ ॥
ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੇਲਾਂ ਵਿਸਰੀਆਂ ॥
ਜੋ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਨ ਚੇਤੇ ਸਨਿ ਸੋ ਗਾਲੀ ਰਬ ਕੀਆਂ ॥੯੯॥

ਸਾਰ: ਇਕ ਭਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਮੀਰ ਇਕ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਕੰਢੇ ਉਪਰ ਬਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਹੇਠਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖੁਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਆਕਰਸ਼ਣ ਘਰ ਨੂੰ ਸੁਹਾਵਣਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਭਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਕ ਅਣਦੇਖੀ ਦਰਾੜ ਪੂਰੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਹਿੱਸਾ ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸਦੀ ਹੋਂਦ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਸੀਬਤ ਅਚਾਨਕ ਦਸਤਕ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਤੋੜਦੀ ਹੈ।

ਫਰੀਦਾ ਦਰੀਆਵੈ ਕੰਨ੍ਹੈ ਬਗੁਲਾ ਬੈਠਾ ਕੇਲ ਕਰੇ ॥
ਫਰੀਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਗਲਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੇਡ-ਕੇਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਭਟਕਣਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਵੀ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਜੀਵਨ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕੇਲ ਕਰੇਦੇ ਹੰਝ ਨੋ ਅਚਿੰਤੇ ਬਾਜ ਪਏ ॥
ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੇਡ-ਕੇਲ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਬਾਜ਼ ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਉਪਰ ਝਪਟ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਿਬਤ ਕਦੇ ਵੀ ਅਚਾਨਕ ਦਸਤਕ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਦੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੇਲਾਂ ਵਿਸਰੀਆਂ ॥

ਬਾਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲੇਸ਼ ਅਕਸਰ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜੋ ਮਨਿ ਚਿਤਿ ਨ ਚੇਤੇ ਸਨਿ ਸੋ ਗਾਲੀ ਰਬ ਕੀਆਂ ॥੯੯॥

ਉਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕਾਰ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਇਰਾਦਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਦੈਵੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (੯੯)

ਤੱਤ: ਸ਼ੇਖ ਫ਼ਰੀਦ ਇਕ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਲੇਸ਼ ਅਕਸਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਭਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੀਵਨ ਕਈ ਵਾਰ ਸੂਖਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖ਼ੁਦ ਦੀਆਂ ਊਣਤਾਈਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਵ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਇੱਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਬੌਧਿਕਤਾ ਕਾਰਜ਼ਸੀਲ ਹੈ ਜੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਣਾਂ ਕਰਕੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਦੁੱਖ ਅਕਸਰ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ; ਇਹ ਸਾਡੇ ਅਹੰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਜੀਵਨ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ, ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਟਾਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation
ਵੈੱਬਸਾਈਟ: **OnenessInDiversity.com**

ਈਮੇਲ: **onenessindiversityfoundation@gmail.com**